

Jussi Iso-Tuisku
Tampereen hyönteistutkijain seura ry
Kaarilahdenkuja 11
33700 Tampere

Raportti 13.9.2007

Tampereen kaupunki / Antonia Sucksdorff-Selkämaa
PL 487
33101 Tampere

TUMMAVERKKOPERHOSEN ESIINTYMINEN AITOLAHDEN HIRVINIEMEN JA SISARUS- POHJAN OSAYLEISKAAVA-ALUEILLA

Yhteenveto

Tummaverkkoperhonen (*Melitaea diamina*) on erittäin uhanalainen päiväperhonen, jonka tärkeimmät suomalaiset esiintymisalueet ovat Tampereen Aitolahden-Teiskon ja Oriveden alueella. Laji on luonnonsuojelulain 47 §:n ja luonnonsuojeluasetuksen 22 §:n tarkoittama erityisesti suojeltava laji, jonka säilymiselle tärkeän esiintymispaikan hävittäminen tai heikentäminen on kielletty. Tässä raportissa esitetään tummaverkkoperhosen kannalta merkitykselliset alueet Tampereen Aitolahden Hirviniemen ja Viitapohjan Sisaruspohjan alueilla: nykyiset lisääntymisalueet, muut lajin esiintymisen kannalta merkittävät alueet sekä yhdyskäytävät alueiden välillä. Kaikkiaan lajin kannalta merkityksellisiä alueita on rajattu 78 kappaletta, joista 32 sijaitsee Hirviniemen ja 46 Sisaruspohjan alueella. (muutamia rajatut alueet sijoittuvat kokonaan tai osittain varsinaisen kartoitusalueen ulkopuolelle). Niityt muodostavat esiintymisverkostoja, jotka ovat yhteydessä toisiinsa. Verkosto ei ole täysin yhtenäinen, vaan koostuu useammasta osasta. Vaikka selvät yhteysreitit osien välillä puuttuvatkin, ovat etäisyydet osien välillä sen verran lyhyet, että lajin selviämisen kannalta olennaiset siirtymät alueen sisällä ovat silti mahdollisia.

Johdanto

Tummaverkkoperhonen on erittäin uhanalainen päiväperhonen, jonka tärkeimmät suomalaiset esiintymisalueet ovat Tampereen Aitolahden-Teiskon ja Oriveden alueella. Nyt kartoitettavat alueet kuuluvat osina perhosen laajempaan esiintymisverkostoon, jotka yhdessä muodostavat lajin merkittävimmät esiintymisalueet Suomessa. Tummaverkkoperhosen esiintymisalueet sijoittuvat reheville ranta- ja muille kosteille niityille, metsänaukeamille, soiden reunamille ja laidunmaille. Useimmiten esiintymisalueelle on tyypillistä oijen ja purojen läheisyys. Vaikka tummaverkkoperhosta pidetään melko heikkona lentäjänä, on silti mahdollista, että huomattaviakin siirtymiä tapahtuu elinalueiden välillä.

Tummaverkkoperhosen esiintymistä Tampereen seudulla on kartoitettu ja seurattu noin vuosikymmenen ajan lähinnä Tampereen hyönteistutkijain seuran, Helsingin Yliopiston ja Pirkanmaan ympäristökeskuksen toimesta.

Nyt tehtävällä kartoituksella oli tarkoitus varmistaa elinympäristötietojen ajantasaisuus sekä muokata ja tarkentaa tiedot muotoon, joka on kaavoituksessa helposti hyödynnettävissä.

Tarkoituksena oli:

1. maastokäynnin varmistaa selvitysalueella sijaitsevat tummaverkkoperhosen esiintymisalueet ja niiden rajaukset ravintokasvin esiintymisen ja muiden olosuhteiden perusteella
2. kartoittaa muut tummaverkkoperhosen kannalta merkittävät elinympäristöt, jotka tällä hetkellä eivät jostain syystä ole lajin esiintymiselle otolliset, ja selvittää esiintymistä rajoittavat tekijät

3. hyödyntää lajin populaatiodynamiikasta saatua tutkimustietoa ja kartoittaa esiintymälaikkujen väliset merkittävät yhdyskäytävät
4. dokumentoida elinympäristöjen ja yhdyskäytävien rajaukset kartalle riittävällä tarkkuudella; kustakin rajauksesta on tehty myös tekstimuotoinen selvitys

Raportointi

Kartoituksen tulokset on tässä raportissa piirretty karttapohjille, johon lajin kannalta merkitykselliset alueet on numeroitu. Rajaukset on tehty eri värein, joiden merkitys on:

- **Punainen:** lajin nykyinen esiintymisalue; lajia on joko havaittu alueelta, tai alue on selkeästi sellainen, jossa lajilla on tällä hetkellä edellytykset selviytyä. Esiintyminen määräytyy pitkälti ravintokasvin, eli lehtovirmajuuren kasvupaikkojen mukaan. Lehtovirmajuurta kasvaa jonkin verran myös varjoisissa ympäristöissä: metsittyneillä niityillä ja metsissä, missä perhonen ei selviydy toukkana.
- **Sininen:** Alueella kasvaa lajin ravintokasvia virmajuurta tai alue on muuten merkityksellinen perhosen esiintymisen kannalta. Tällä hetkellä jokin tekijä saattaa heikentää lajin selviytymismahdollisuuksia alueella (esim. varjoisuus, umpeenkasvu, viljelykäyttö, voimakas laidunnus tai ravintokasvin puuttuminen). Alue on kuitenkin merkityksellinen siinä mielessä, että pienellä maankäytön muutoksella tai aktiivisilla hoito- toimilla siitä todennäköisesti tulisi lajille merkittävä esiintymislaikku.
- **Vihreä:** Tummaverkkoperhosen esiintymisen kannalta merkittävä yhdyskäytävä. Yleensä puron tai ojan varsi, rantavyöhyke tai joskus muu yhdyskäytävä kuten tien piennar tai sähkövoimalinja.

Osa esiintymäalueista on jo aiemmin ollut luetteloituna Pirkanmaan ympäristökeskuksen ylläpitämään tiedostoon tummaverkkoperhosen esiintymistä. Näissä tapauksissa alueen kohdalle on merkitty ympäristökeskuksen numerointi. Useissa tapauksissa alueen rajausta poikkeaa hieman ympäristökeskuksen rajauksista. Esiintymäkarttojen tekemiseen käytettiin ympäristöhallinnon ArcGis- karttaohjelmaa. Digitoitu aineisto jää myös ympäristökeskuksen käyttöön.

Kiitokset

Kiitokset hyvistä käytännön neuvoista THS:n puheenjohtaja Tero Piiraiselle sekä karttojen tekemisessä isoksi avuksi olleelle Pirkanmaan ympäristökeskuksen Tellervo Kiviniemelle.

Litteet

- Kartat tummaverkkoperhosen esiintymistä ja yhdyskäytävistä Hirviniemen ja Sisaruspohjan kartoitusalueilla (A0).
- 1:23000 karttayhteenvedo tummaverkkoperhosen esiintymistä Sisaruspohjan kartoitusalueella (A3).
- 1:10000 karttayhteenvedo tummaverkkoperhosen esiintymistä Hirviniemen kartoitusalueella (A3).